

Ekebykavaljerernas valsmusik har påverkat Sörmlands låtar

Många sörmländska allmogelåtar har fått omisskännliga drag av den musik, som hörde hemma hos kavaljererna på Ekeby. De svåra värmländska herrgårdsvalserna fördes över till Sörmland av den värmländske storspelmannen Gabriel Jonsson från Frykerud, som flyttade till Vingåker 1864. Hans son lever än och bor kvar i Vingåker. Trots att han är 79 år nu, kan Hjalmar Gabriellsson både berätta om sin far spelmannen och dra de gamla fina låtarna — på munspel.

Gabriel Jonssons insatser för att berika den sörmländska folkmusiken finns inte tidigare noterade i Sörmlands spelmansförbunds annaler, men meningen är att de nu skall komma dit, sedan folkskolläraren och spelmannen Gustaf Wetter i Katrineholm tagit del av Gabriellssons minnesbilder från faderns verksamhet och dessutom själv bedrivit ytterligare forskning i ämnet.

— Farsgubben var nog ingen större pedagog, och helst ville han ha sin skicklighet för sig själv, berättar hr Gabriellsson. Det var inte ofta jag fick låna fiolen och öva mig, far min var alldeles för rädd om sitt instrument. Och när det någon gång hände, så var han sträng och fordrande, så att jag blev nervös. Jag kunde dock stjäla mig till så många fiolstunder

på egen hand, att jag nätt och jämt lärde mig spela.

I stället blev det munspelet, som blev hr Gabriellssons favoritinstrument, och på det kan han alltjämt med den rätta takten dra de gamla fina låtarna. Riktigt som på fiol blir det förstas inte, men låtarna lever i alla fall kvar i hans utformning.

Hr Gabriellsson tycker det är roligt att spela en låt emellanåt. Han är blind sedan några år tillbaka men är glad och pigg och spelar gärna för den som vill lyssna. Han bidrar gärna till underhållningen, när han är med på fester och tillställningar, exempelvis i folkpensionärsföreningen, där han är medlem.

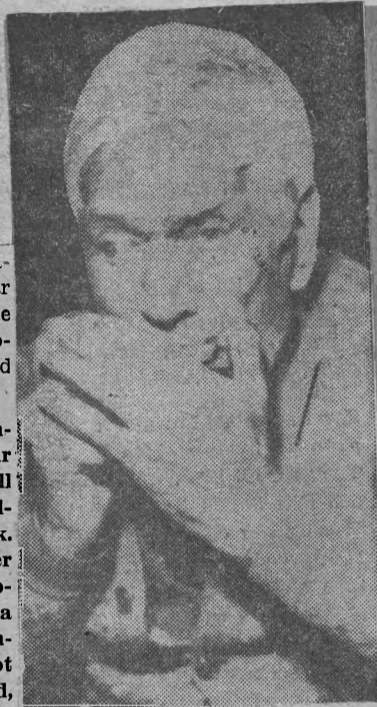
Om sin far berättar hr Gabriellsson vidare, att han nästan uteslutande spelade värmländsmusik. Han var lärjunge till Värmlands störste spelman, Per Jönsson i Gräsmark, Lomiansguten kallad, som dog 1875. Han var en stor beundrare av Per Jönssons musik och förde hans låtar vidare. Han umgicks inte så mycket med de sörmländska spelmännen och tog inte så mycket efter dem som de tog efter honom.

1903 befann sig emellertid Gabriel Jonsson i Flen, där det var spelmansstämma eller, kanske rättare sagt, spelmanstävling. Sonen Hjalmar berättar därom med rörelse:

— Far min tyckte, att han inte hade där att göra, men hur det nu var så kom han i alla fall med bland de omkring 45 spelmän, som samlades på den s. k. Haparandabacken. Axel Wester från Vingåker spelade Knäppolska så att det stod härliga till, och han vann också tävlingen. Far min hade inte något lika populärt att komma med, men när han spelade sina värmländslåtar, då blev det dödstyst. Han kunde spela, far min, säger hr Gabriellsson.

Gabriel Jonsson dog 1919, men många av hans låtar har utom av sonen bevarats av möbelhandlare John Johansson, som gjort en hel del uppteckningar. Gabriel Jonsson bodde i Abrostugan vid Kjesäter, och om den stugan sägs det, att "den var så inspelad, att det inte behövdes mycket förrän det skulle klinga i den". Gabriel fick stundom till skillnad från andra spelmän låna den mycket förnämliga fiol, som överste Westfelt på Kjesäter hade i sin ägo, och när han trakterade den, hördes musiken ända till Säfstas, påstås det. Han spelade både ren allmogemusik och svåra värmländska herrgårdsvalsar av det slag som hörde hemma hos kavaljererna på Ekeby. Dessa valser anses för övrigt vara inspirerade av Strauss.

Vingåkersvalsens kommer givetvis också på tal vid vårt besök hos den gamle spelmansättlingen och munspelevirtuosen, och han säger med bestämdhet, att den andra versionen av valsens bara har fyra strofer till skillnad mot originalets tio. Tre av de fyra har skrivits av chicagosvensken Alex Carlsson, medan den första är originaltext. Vem som skrev de tio är emellertid ännu förborgat.

Hjalmar Gabriellsson spelar upp Vingåkersvalsens med den rätta taktens. — Jag har spelat munspel sen 16-årsåldern och blåst ut så många att de skulle fylla en säck, säger han.

Riksspelman i Närke får plakett

Stiftelsen Sven Kjellströms minnesförtjänstplakett har för året tilldelats riksspelmannen, kommunalmannen och lantbrukaren Einar Olsson, Åsta, Lillkyrka.

— Folkvisorna och folkmusiken har varit min stora hobby, berättar Einar Olsson, som är 56 år gammal och ägare till den gård med 25 tunnland där han är född. I hela sitt liv har han arbetat där och musikintresset har gått i arv från farfar och far. Riksspelman blev han 1935 och i nära 25 år har han tillhört styrelsen för Örebro läns folkmusikförbund.

För egen del har han komponerat flera folkvisor, bl a "Hjälmarens vågor" och "Skymning vid sjön".

På Einar Olssons initiativ har bortåt 5 000 melodier från länets folkmusik upptecknats och bevarats åt eftervärlden. Dessutom har ordnats en samling biografier över ett hundratal spelmän i Närke.

(DN, Örebro.)

Einar Olsson

Einar Olsson har tio... Jag... vid de... förest... en k... Jute... Einar